DE CHRISTIANISSIMI REGIS PERICVLIS:

ET NOTATA QVÆDAM AD SFONDRATÆ PONT. ROM.

Litteras monitoriales

AD CL. V. D.
Gaſparum Peucerum.

Pſal. 34, 19.
Multæ ſunt tribulationes iuſti: at ex omnibus his liberabit eum DOMINVS.

FRANCOFVRTI
Ex officina Typographica Martini Lechleri,
MDXCI.

no.4

DE REGIS CHRISTIANISSIMI PERICVLIS: ET NOTATA QVÆDAM AD SFONdratæ, *Pontificis Rom. litteras monitoriales:*

Ad Cl. V. D. Casparvm Pevcervm.

QVOTIESCVNQVE in Chriſtianiſſimi Regis vitam intueor, venit in mẽtem ſuperaſſe illum ærumnis ſuis, ærumnas, quas dicunt, Herculis. Et ſubit inde admiratio: Quare hunc, inter tot Principes Chriſtiani nominis, ſolum, Satanas & Mundus, petendum ſibi impugnandúmq; dilegerint.

Lubet, Peucere Clariſſime, Magni huius Principis, grauiſſima pericula, leuiter percurrere. Leuiter, inquam: nec enim parem me iis explicandis agnoſco, quibus ferendis, ſuperiorem ſe ille, orbi comprobauit. Percurram tamen: vt exemplar habeant adoleſcen-

tes principes, piiq; omnes, ad quod ſe, inter has vitæ lubricas ambages, & ſubitas incurſiones, reciprocáſq; viciſſitudines, conforment.

Igitur natum altúmq; accipe hunc Principem inter tubas turbáſque ciuilium bellorum: Galliæ clauum tenentibus iis, qui ſibi per regiorum Principum exitium, iter ad Regnum moliebantur. Et Pietatem quidem, vnà cum lacte ſuxit: Militiam, puer, ſub Condæo patruo, & Amiralio Galliæ Colignio, didicit. Vt Herculi in cunis, cum immiſſis ab irata Iunone anguibus: ita huic puero, cum atrociſſimis monſtris decertandum fuit, Impietate atq; Ambitione Lotharingica, quę Satanas turbandæ Galliæ, extinguendæ lucis Euangelicæ inferis excitarat.

Quæ tenera ætate, inter arma, & ſub armis pertulit, ea prætereo. Vnum hoc cõmemorabile eſt. Interfecto ad Baſſacum, contra fas belli Ludouico Condæo, nutantibus duce amiſſo partibus, accurrit ad exercitum Regina Nauarræ Iohanna, ſingularis exempli fœmina:

na:filium HENRICVM annum agentem XV, exercitui ſiſtit. Hunc ſe, inquit, quem vnicum habeat, poſtquam hoſtiũ ſcelere Condæus Princeps occiderit, Deo & patriæ conſecrare: vterentur in poſterum auctoritate eius, facultatibus, corpore, ad propulſandos patriæ hoſtes, pacémq; publicam, libera Religione, conſtituendam. Ita, offerente matre pientiſſima, accipiẽte exercitu, HENRICVS Princeps, DEO patriæq;, volens, deuotus eſt. Annibalem ferunt, annorum nouẽ, aris admotum, iureiurando à patre adactum, ſe, cùm primùm poſſet, hoſtem fore populo Romano. Inde tam pertinax Annibali in Romanos odium, vt illud, non niſi cũ vita amitteret. Noſtro, tam conſtans, exinde, in DEVM patriámq; pietas, vt extorquere eam, non coniuratæ Mundi vires, non Satanæ veteratoris artes, non blandientis carnis ſtimuli, potuerint. Ille, ætate infima, rem generi humano exitioſam, Diis falſis iurauerat. Hic, quod ætate adoleſcente, ad piorum ſalutem, DEO illo vni-

co auctore promiſit, non præſtaret?

Confecta, anno 1570, pace non pace, offertur adoleſcenti Principi, ſoror Regia, Pontificia ipſa: quæ Principi partium Euangelicarum denupta, ſciſſum Galliæ Regnum, in vnum reduceret. Conditionem auidè amplectuntur Proceres noſtri: matre repugnāte; nec ipſo Principe ſatis approbante. Quid faceret, deuotum Deo patriæque, caput? Nuptiis dicitur dies. Lutetiam conueniunt ad Regem, Regina Nauarræ, mœſta; Princeps ipſe noſter, dubius; Euangelici proceres omnes, tamquam certâ firmatâq; pace, exſultantes. Regina Nauarræ Iohanna, virtutis incomparabilis & ſagacis ingenij fœmina, in ipſis initiis, è medio tollitur. Procedunt nihilominus nuptiæ. A nuptiis, Amiralius ſclopeto perfidioſè ictus, crudeliter trucidatur. Trucidantur totâ Lutetiâ, toto Regno, poſt fidem, imo per fidem ipſam Euangelici omnes, abſque vllo conditionis, ſexus, ætatis diſcrimine. Cædis & perfidiæ auctores Hiſpanus & Pontifex: cæ-

dis

dis incentor patratórque, præcipuus, inter alios, Guiſius. Principem noſtrum, iam, defuncta matre, Regem Nauarræ, ſeruauit ætas: quæ deinceps, amicis & conſultoribus bonis orba, facilis videbatur futura, ad omnia quæ Regiæ matri Mediceæ collibuiſſent. Voluptatibus & deliciis aulicis merſum adoleſcentem, numquam ad virtutem exſurrecturum putabant. Fallor, HENRICE, Rex Magne, non ætas te tua, quæ aliàs & aliis ſaluti fuiſſet; non hoſtium opinio: ſed propitius Galliæ DEVS, Galliæ te tuæ ſeruauit.

Detinetur, in aula, annos aliquot: in aula,

——ſanie dapibusq; cruentis
Intus opaca.——

Cogita tu, prudentiſſime Peucere, qui, optimo Principi, animus fuerit, verſanti viuentíq; inter homines, qui nuptias eius, optimæ Matris nece, tamquam nuptiali hoſtia, inierant; qui thalamum, amiciſſimorum eius ſanguine cruentauerant: inter homines, quibus

nulla fides, quibus nil ſacrum ſanctúm-ve: inter quos, vel leuiter tractum ſuſpirium, aut facies decolor pro crimine eſſet. Et videndi tamen illi cottidie: amicè etiam compellandi. Sed ita ſe inter feras iſtas, Princeps ad omnem humanitatem factus, habuit, vt nõ modo, vulgo illorum, ſed Regi inprimis Carolo, &, quod mireris, ipſi Catharinæ matri Regiæ, cariſſimus haberetur. Detinetur, inquam, in aula, tamquam apud Circen Vlyſſes, annos aliquot. Sed non cœleſtis regni, non rerum ſuarum oblitus. Semper illi in patriam animus: non hanc Ithaci aſperam & ſaxis horridam, ſed cœleſtem illam patriã, quam certis Christi promiſſis, certus nouerat ſperabátque. Itaq; euolat, quamprimum data occaſio: & ſe aulâ Circes eripit: *Magis eligens affligi cum populo Dei, quàm temporalis peccati habere iucunditatem, &c.* Hebr. 11.

Exercuerunt eum, inde ad annum 1585, mala plurima, publicè priuatímque. Retentata aliquoties arma ciuilia: ſed leuiùs. Et cùm illa ceſſabant, hoſtiũ in hoc

in hoc vnum intenti animi, vt Principem noſtrum in aulam retraherent. Vxor, ad id,& mater Regia artes ſuas cõmodare: Hic, aures occludere, & obfirmare animum.

Ex omni parte beatum, mortalem nullũ reperias: Vix etiam quemquam omni ex parte miſerum: cui nec foris nec domi ſit quidquam, in quo poſſit acquieſcere. Noſtrò, ad ſummam miſeriam (externam hanc dico, quæ in oculos & primos ſenſus incurrit) nil omnino defuit. Noſti illud, ab Cæſare Auguſto repetitum: αἴθ' ὄφιλον ἄγαμός τ' ἔμμεναι.

Fuerunt hæc, veluti præludia, quibus exercitus Rex noſter, grauioribus certaminibus, pleno iam robore, admoueretur. Iam in eum Reges terræ inſurgunt. Educuntur in eum exercitus validi, tot, quot milites vix ille in comitatu habebat. Terrâ, mari vndique clauditur: vt nulla ei ad elabendum patere via, niſi illa in cœlum, videretur. Vix credas, vix, niſi qui vidit, credat, quantum infrequentiâ militum, quan-

tum

tum inopiâ rerum omnium, Regum optimus laborauerit, cùm erumperet anno 1585, Liga illa & coniuratio ſceleſtæ: cùm octo ſimul exercitibus, vnus peteretur. Vix credas, Regem, in tanta ſuorum ſolitudine, in tanta rerum omnium deſperatione, hoſtibus vndiq; cinctum, iter feciſſe, medio die; flumina traieciſſe; cibũ ſomnúmq; cepiſſe, ſuis horis, animo tranquillo: neq;, cùm aduentare hinc illinc, iamiamque adeſſe hoſtes nunciarentur, quidquam, aut properãtius egiſſe, aut de ſolito remiſiſſe. Præclarũ illud Athenienſium: ἀμυνῶ δὲ καὶ ὑπὲρ ἱερῶν, καὶ ὑπὲρ ὁσίων, καὶ μόνος, καὶ μετὰ πολλῶν. Idem, noſtro, animus.

Ne quid autem ad eum percellendum prætermiſiſſe viderentur, etiam Acheronta mouent. Pontificem Sixtum v. concitant, qui, auctoritate, ſcilicet, Apoſtolica, Hæreticum, Regni Francorum ſucceſſione indignũ, pronunciet: prouincias eius, bonáq; proſcribat, & primo occupanti cõcedat. Addunt calumnias, & ex Ieſuitarum officinâ, famoſos libellos. Memini-

ſti,

ſti, Peucere, de Rege optimo & innocẽtiſſimo, inter noſtros & à noſtris ſparſa: Noſtris, non aures tantum, ſed linguas etiam Satanæ commodantibus. Ad hæc ſicarios & veneficos ſubmittunt. Tandem Regiam ad eum matrem ablegant Catharinam:

——cui triſtia bella
Iraq́ꝫ inſidiæq́ꝫ, & crimina noxia cordi, &c.

Et, illa quidem, contemptu eluſit. Sed Catharina, modò eum minis terrere; modò auxiliorũ, quæ exſpectet, deſperationẽ proponere; modò ingentibus promiſſis, & blanda nouarum nuptiarum ſpe tentare. Excepit & iſta, ſeu minas, ſeu pollicitationes, immotus.

Poſtquam fruſtra eſſe artes ſuas illi vident, pergunt, non intermiſſam, vim apertam exercere. Sed dolos eorum iuxta ac vires omnes, Noſter vna virtute ſuperauit: Certa in DEVM Fide. Vincit hoſtẽ, ſternítq;, vbi vbi obuium habet: inuictus ipſe, & illæſus. Hominem, qui, tot continuos annos, manum cottidie cum hoſte conſerat, mireris integro eſſe corpore. Ἀτρώτοι παῖδες

θεῶν: non Stygia palude tincti: ſed Dei tutelâ tecti.

Vincit, inquam, hoſtes: ſed viciſſe armis parùm habet, niſi & Clementia vincat. Conſtat, præcipuis inter coniuratos, non ſemel vitam donaſſe: qui poſtea, ingratiſſima & ſacerruma capita, arma in Ipſum crudeliſſimè reſumpſerunt. Et accuſari eum ob nimiam Clementiam & lenitatem, audio à Magnis viris. Iniuriâ. Laborat, tamquam bonus agricola, curâ cultúq; ſterilitatem loci vincere. *Non eſt magni animi, Dare & perdere. Hoc eſt magni animi, Perdere & dare.* Principem Auſtriacæ familiæ Imp. dicere ſolitum lego: *Seueritatis ſe pœnituiſſe non ſemel: Clementiæ, numquam.*

Seneca.

Sed, quidquid Noſter agit, creſcũt per damna ſua hoſtes: Nouas illis vires Mundus ſuppeditat. Noſtro, externi è Germania auxilij ſpes, vt affulgere cœpit, vt extincta eſt. Iam poſt crebras victorias, extrema adeſt rerum omnium deſperatio. Vires conſumptæ, ærarium exhauſtum: ſegnes ſociorum voluntates,

tes, exterorum alienati animi. Comitia interim Blęſis habentur: Ordinúmque ſuprema ſententia, iamiam ſuprema Guiſio Duci poteſtas decernitur: Iam ipſe Princeps noſter, iure ſucceſſionis Regni pellitur. Dum iacent omnes, & neſcio quæ conſilia, animo anxij, volutant: ſolus Noſter erectus ſpirat, ſperátq;: diuinum illud Iobi ruminans: *Etiamſi occiderit me, tamen ſperabo in eo.* Cùm ſubitò nunciatur, interfectum, mãdante Rege, cum fratre Cardinali, Guiſium Ducem. Vides, vt dulci guttula, ſalſum hoc mare, DEVS miſceat! Nuncium hunc, grauis, & cuilibet alij læthalis morbus excipit: & fuiſſe Regem, *famà volat*: & peruenerat ad portas mortis, cùm clamans ad DOMINVM, bono publico, ſeruatus eſt, & morti ereptus.

Mortes Guiſiorum, horrenda ſequitur in Regem rebellio: quæ finem Regno feciſſet, ni properè Principem noſtrum, Regem Nauarræ, aduocari, DEVS auctor impuliſſet. Vocatus accurrit: & ſeſe Regis, paullo ante hoſtis,

ſidei committit. Totum bellicæ rei o-
nus in ſe ſuſcipit: & ita adminiſtrat, vt
quod imminere Regi, Regnóq; exitiũ
modò videbatur, hoc iã cõiurata capi-
ta premeret. Eo ſtatu res erãt, vt dedita
Lutetia, Rege reſtitũto, recedendum
fortaſſe longius ipſi Regi noſtro fuiſſet:
cùm Monachum ſubornãt hoſtes, qui
Rege, per ſummũ ſcelus, ſublato, Re-
gem Nauarræ Francorum Regem ef-
ficeret. *Ita quod minimè exſpectas, ex trãſ-
uerſo fit: & ſuper nos* D e v s *negotium
curat.*

Vt Noſter, omni iure Francorum
Regnum adeptus eſt, exiſtunt repen-
tè ſubditi, qui Regi ſuo de Religione
controuerſiam facerent. Hos ille &
rationibus & inuictâ conſtantia repu-
lit: nihilominus, vt conſtantem ſe, non
pertinacem probaret, ſequi ſe para-
tum profitetur meliora, ſi monſtra-
rentur.

Horum ſedatis animis, vt Diepam
cum exigua manu, ad res in Norman-
dia componendas ſeceſſiſſe cognouit
Mænius, cum numeroſo & recenti ex-
ercitu,

ercitu, aduolat, in iſto angulo deſtitutum oppreſſurus. Manum hîc quiuis dediſſet. Nulla, niſi in fuga, ſpes: & hæc, ſolo patebat mari: quod ipſum, fuiſſet, poſſeſſione Regni cedere. Sed magni animi eſt, & Chriſtiani, *Sperare ſemper*: nec vlli malo cedere: & quod de Magno Alexandro narrant, ſi erecto non licet, de genu pugnare. Regi congredi cum hoſte viribus æquis, aut iuſta acie certare, per ſuorum paucitatem non licebat. Itaque vrbe & caſtris, pro tempore, communitis, velitationibus & leuioribus prœliis fatigare tantam multitudinem, & carpere aggreditur. Incredibile eſt, tot ad bellum egregiè comparatos militares viros, à tam exigua & pænè captiua manu, non ſolùm inhibitos, ſed toties etiam pulſos, fuſos, cæſos. Rex, ſemper inter primos, imo omnium primus, ſuos voce manúque accendere: pugnam ipſe ciêre & regere: confertos in hoſtes ſeſe immittere: Ducis prudentiſſimi, ſimul & militis fortiſſimi munia obire.

Ingentem hîc tibi, Caſpar Peucere, perfidiam militis mercenarij Germani narrabo: Nihil enim tam integrum, ſyncerúmve, quod non nefariæ iſtius Ligæ conſuetudo corrumpat. Non pugnare apud illos, & aduerſum hoſtem militariter ferire: ſed per inſidias & dolos, perfidiosè viros fortes aggredi condiſcunt. Cùm ad diem XIII. Septembris varium & anceps initum eſſet prœlium, noſtris appropinquant Germanorum peditum ſigna aliquot: velut deſperatis rebus, deditionem ſimulant: à proximis intra foſſam recipiuntur. Qui longius aberant, vt volitantia intra vallum hoſtium ſigna vidêre, arbitrati occupatũ ab hoſte locum, accurrunt: impetum faciunt. Hi voce geſtúque ſignificare deditios ſe: Regi militare velle. Ita ad Regem vſq;, alia curantem, penetrant. Is, ad ſignorum hoſtilium conſpectum, irruere in illos parat. Eadem ſimulatione luditur. Pleriſque conclamantibus, perfidos eſſe, & occidione delendos, nihilominus in fidem accipiuntur: ſacramentum præ-

ſtant

ſtant. Rex ad alia belli diſcurrit. Illi in fraudem intenti, vbi adeſſe ſuorum equitatum vident, velut ſigno dato, in turmam illam equitum, cui permiſtus Rex erat, globulos ſclopetis omnes emittunt: vano conatu. Poſtquam fraus patuit, magna accepta, nonnulla etiam data clade, loco pulſi, ingenti ſcelere nequîquam patrato, ſe ad ſuos receperunt. Quæ te ſortes, Chriſtianiſſime Regum; quæ te, inter volantes globulos, carmina illæſum ſeruant? Dicam, Peucere præſtantiſſime: imo dicam tibi, Lector: & arcanum hoc tibi retegam, Peucero notum, probatumque. Carmen Dauidis noſti: *Tu es*, DOMINE, *ſpes mea. Altiſſimum poſuiſti refugium tuum. Non accedet ad te malum; & flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo*: & quæ ſequũtur apud Diuinum Regem. *Pſal. 91.* Hoc carmẽ, nolim, ſuperſtitioſus, chartæ inſcribas, collo appendas: ſed, pius, menti infigas, fide apprehendas. Tu tuseris. *Super aſpidem, & baſiliſcum ambulabis, & calcabis Leonem & draconem ſecurus.*

Hîc video viros bonos pleroſque, de Regis optimi capite ſollicitos, ruentem illum in pericula animum, animæq; magnæ prodigum reprehendere. Nec ego probauerim in alio, quem aut inanis cupido gloriæ, aut ſuus furor, non Dei Spiritus agitet. In noſtro, impetus eſſe diuinos, notarunt, non obſcurè, qui eum intentius obſeruarunt. Nec quidquam aggreditur magnum, quin inuocato Numine, iam de exitu certus eſſe videatur. Itaque non tam quid paſſurus ſit, quàm quò tẽdat, cogitat. Annos ſuos in numerato Devm habere: eos, ſeu pauci illi, ſeu multi ſint, Deo impendendos & patriæ. *Non eſt res magna, viuere: Omnes improbi viuunt, omnia animalia viuunt. Magna verò res eſt, benè viuere, honeſtè mori.* Itaque corporis cuſtodes, ad dignitatem potius, quàm ad tutelam adhibet: & nullum ferè cubiculo, nullum menſa prohibet: ne eos quidem, quos ſuſpectos habere meritò poſſit. Andronicum Imperatorem hiſtoriҫ narrant, tanta, tam conſtanti in Devm fide fuiſſe,

fuiſſe, vt plerumque incuſtoditus ageret: ſæpè etiã quos inſidiari ſibi compertum haberet, & in ędes admitteret, & menſæ participes faceret. Dicebat enim, vt eſt apud Gregoram, Hominis vitam in manu DEI eſſe: quam vt retraxiſſet, aperiri continuò periculis omnibus fores. Certè hac hominum perfidiâ, ni te DEVS ſeruet, fruſtrà te obſerues ipſe: neque te tutum centuplex murus teneat. Animata omnia atque inanima, ſuis armis natura inſtruxit: Nos ſolos, nudos expoſitoſque iniuriis, deſtituit.

φύσις κέρατα ταύροις,
Ὁπλας δ' ἔδωκεν ἵπποις. noſti cætera.

Et his hominibus, calliditatẽ doloſq;, robur, opes, & externa illa omnia tribuit. At ſuis, quid dedit DEVS, quo tuti eſſent? Fidem:

Ἀντ' ἀσπίδων ἁπασῶν,
Ἀντ' ἐγχέων ἁπάντων.
Νικᾷ δὲ καὶ σίδηρον,
Καὶ πῦρ.

Per fidem enim illi, vicerunt Regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt repromiſſiones, obturauerunt ora leonum: Extinxerunt Hebr. 11.

impetum ignis, effugerunt aciem gladij, conualuerunt de infirmitate, fortes facti ſunt in bello, caſtra verterunt exterorũ. &c. Mirari itaque & reprehendere deſinant boni, inuictum Chriſtianiſſimi Regis animum: & ad illius nomen, horrere diſcant impij.

Iam ingens hoc periculorum optimi Regis æquor ſuperaſſe me ſcribendo arbitrabar: cùm retroſpiciens, vix me ſoluiſſe portu video. Nec pergere animus eſt, cùm mare turgidum, & iſtos aquarum montes intueor. Tam pertinacem plebeculæ furorem: tot vndique turbantes ventos: & iſtos, ab Heſperiâ, nimbos. Tot arces, oppida, vrbes quas ſingillatim obſidere, oppugnare neceſſum fuit, Rege ipſo diſponente omnia & componente. Tot certamina quæ inire Regem præſentem, primumque neceſſum fuit.

Prœlio, quo, cæſo Egmondano, turpem in fugam actus eſt Mæuius, procurriſſe, & equũ medios in hoſtes, relictis longo poſt ſe interuallo ſuis, egiſſe, & in ipſum Egmondanum impetum

tum feciſſe, Regem, conſtat: & fugientes hoſtes, cum pauciſſimis ad multa miliaria perſecutum, multa nocte reuertiſſe ad ſuos ita tinctum hoſtili ſanguine, vt coopertum vulnerib⁹ omnes, pallentes iudicarent: nulla amiſſa ſanguinis ſui guttula: Regium, ſublata voce, Pſalmum cantitantem, *Dominus Regnat: conturbantur populi*, &c. Altero *Pſal. 99.* die, intẽtis in tot funera oculis, dixiſſe, *Ecce manus* DOMINI: *Ecce victrix fides.* Nec illum putes, diſſimulato, aut cum alio communicato habitu, bellum ingredi. Conſpici & dinoſci vult ab omnibus: vt & ciues ſciant, quẽ ſequantur, & hoſtes quem fugiant.

Quid hîc tibi obſidione cinctam, & ad vltimum malorum, famem, adactam Vrbium matrem referam? Quid virtute prouocatum, prudentiâ fractum Parmẽſem? & vnâ horâ, ſine ſanguine, recepta, quæ Poliorcetes ille, aliquot menſibus, multo ſuorum ſanguine, vix ceperat? Quid ſumma vi, magno Regis ipſius vitæ diſcrimine, ad deditionem cõpulſum Carnutum?

Quid cæſa, ad Nouiodunum, prçcipua aliquot Cõiurationis capita? & vrbem, inſpectante, nec ſe commouente Mænio, captam? Saltim, auertiſſet à ſociorum calamitate oculos! Aduolauerat, vile illud mancipium, ſuis alieniſque pariter vilis, cum exercitu ad quartum lapidem, vana vomens incendia: futurus Regiæ virtutis teſtis: ſimulque fortiorem inimicum Regem, quàm ſe amicum, ſociis probaturus. Simul aduenit, ſimul eũ familiaris inuaſit morbus.

Quid tibi, vndique accitos, vndique in Regnum immiſſos, externos exercitus? & proditam Hiſpano patriam? Quid magno huic Leoni, oblatrantes caniculas, Lotharingum & Sabaudum commemorem? Quid cum fulmine ſuo, & bullis Sfondratam Papam? Quid cum exercitu Papali, Sfondratam ducem? Ominoſum Pontificię dominationi nomen.

Meritò cum Dauide, aut cum ipſo Magiſtro exclamet Rex optimus. *Circumdederunt me canes multi: concilium malignantium obſedit me.* *Pſal. 22.*

Inſignem

Inſignem hîc, non lectam, non auditam ingratitudinem noto. *Pontifex*, cui auctoritas imperiumque à Francis, Francorum Regnum, clauibus, gladioq; impugnat. *Hiſpaniarum Rex*, † cuius olim maiores, Francorũ, & Borbonij quidẽ Principis virtute, quod hodie tenent Regnũ obtinuerunt, Regnum Francorum & ipſum Barboniæ familiæ caput, petit. *Lotharingus*, cui ſalus aliquando, dignitas ſæpius a Francis contigit, Regnum Francorum, latrunculus inuadit. *Guiſij*, quorum dignitas omnis à Borbonia affinitate cœpit, Regumque liberalitate immenſum creuit, Regnum Francorum, ſcelerati, lacerant. *Sabaudus*, qui & ipſe, Francica affinitate, Francorum Regum liberalitate, habet quidquid habet, particulam ſibi de Regno, ingratus latro, poſcit. *Qui reddit mala, pro bonis, non recedet malũ de domo eius*: inquit Sapiens, *Prouer.* 17.

Alfonſus 2.
Rex Caſtellæ &c.

Petrus crudelis. Rex, interfect⁹ à fratre: inuentus circumciſus.

Henricus nothus. à Petro Borbonio, & Bertrando du Gueſclin, iuſſu Regis Francorum, pulſo Petro, Rex conſtitutus.

Iohannes 1.

Henricus 3. Rex Caſtellæ,

Ioannes. 2.

Henricus Rex.

Iſabella.

Ferdinandus Rex Arroganum.

Alfonſus, Rex.

Ioannes Rex,

═══ Ferdinandus

Ioanna

Carolus V. Imp.

Philippus Rex Hiſpaniarum.

Sed Regis noſtri pericula laboreſq; enarrando, defeſſus ſum: ita alius alium

lium --- *velut vnda, ſuperuenit vndam.* Itaque, antequam me ferant in altum, noui fluctus, vela conuerto: & ad id quod primũ propoſui reuerto: Superaſſe Chriſtianiſſimũ Regem ærumnis ſuis, ærumnas Herculis. Manus quidẽ, cum feris non contulit: *quas conſectari, venatoris agreſtiſque eſt*: nec inferorum cuſtodem tricipitem Cerberum, domuit; nec cœlum humeris ſuſtentauit: Sed cum iſtorum, quos dixi, Hiſpani, Guiſiorum, Lotharingi, Sabaudi, immenſa habẽdi cupiditate, malo multiformi; cum illa, multorum capitũ bellua, furente plebe, congreſſus eſt: Trifaucis Põtificis latratus, cõtempſit: nec ſuperſtitioni, Tartareo monſtro, ceſſit: & cadens Francorum Regnum hactenus retinuit.

Et me quidẽ inter tot Regis Chriſtianiſſimi infandos labores, iuuat audire veras optimi Regis de hoſtium ore, vi veritatis expreſſas, laudes. Iuuat videre ſanctum & integrum Principis innocentiſſimi animum, rectaque conſilia retecta. Iuuat intueri ad tantum lu-

men oculos aperientes Principes pios: & ad cõmune propulſandum periculum, paulatim aſſurgentes. Paulatim: namque Hoſtium illum calorem non æquamus. Aduolant illi,& inſtant ardentes operi. Noſtri,lęto adhuc accedunt pede: & ſummis digitis onus tangunt. Ita eſt humanum ingenium: ad mala,prompti & expediti currimus. Vbi quid boni conficiendum, cochleas vincim⁹ tarditudine. Sed, *dimidium facti, qui cœpit.* Nec ſpero pios Principes, qua ſunt prudentia, temerè reuocaturos, quod maturo nimis & neceſſario conſilio cœperunt. Imò vt cœperunt, pergere neceſſe eſt. Nec ſiſtere gradum nec reuocare, eo progreſſis, licet.

Quare autem, hactenus præ cæteris, Rex Chriſtianiſſimus, tot & tanta negotia,ſuſtineat vnus; quare onus publicũ,ferat ſolus: Quare tot eũ periculis, DEVS obiiciat: Quare ſolum illum Põtifex, Hiſpanus, & cætera turba tyrannorum, impetant: quæro abs te, Peucere ſapientiſſime. Faciam tamen, quod apud magiſtros diſcipuli ſolent: expli-

explicabo ſententiam meam. Tu, ſi aberro, docebis, & reduces in viam.

Et primùm quidem illud, Quare tot eum periculis DEVS offerat, tot laboribus vrgeat, facile ſoluo. Herculis illi labores, quos Poëtæ celebrant, ab irata Iunone: hi à DEO propitio ſunt. Ita emẽdat ſuos, ita exercet, ita probat, ita oſtentat. *O ſeruum illum beatum, cuius emendationi* DEVS *inſtat, cui dignatur iraſci, quem admonendi diſsimulatione non decipit.* Dauidem puerum, Leo & vrſus inuaſerunt: Adoleſcentem, Saulis inuidia preſſit: Regem, decem tribus repudiauerunt: Receptum, filius ipſe perſequitur. Et vix alia, nos in cœlum via, DEVS deducat. Plano adiri excelſa, contra naturam eſt. *Patimur: non eſt pœna, militia eſt.* Perrumpendum eſt in cœlum: & vis facienda obſtantibus. Neſcio quomodo, aſſurgere mihi, præ cæteris illis ſapiẽtibus videtur Seneca: & per illud obſcurũ naturæ velũ, vidiſſe multa, quæ hodie pleriq;, in clariſſima luce, non cernunt. Oratio ei præterea aptata rebus, preſſa, & virilis. Ita-

Tertull. de patientia.

que eius & lectio me vehementer afficit, & verbis, quantum licet, lubenter vtor. *Puta*, inquit, Devm *dicere: Quid habetis, quod de me quæri poßitis, vos, quibus recta placuerunt? Aliis bona falſa circumdedi, & animos inanes: Velut longo fallaciq́ſomnio, luſi: Auro illos, argento, & ebore adornaui: Intus, boni nihil eſt. Iſti, quos pro felicibus aſpicitis, ſi, non qua occurrunt, ſed qua latent videritis, miſeri ſunt, ſordidi, turpes, ad ſimilitudinem parietum ſuorum extrinſecus culti. Non eſt iſta ſolida, & ſyncera felicitas: cruſta eſt, & quidem tenuis. Itaq́ dum illis licet ſtare, & ad arbitrium ſuum oſtendi, nitent, & imponunt: cùm aliquid inciderit, quod diſturbet & detegat, tunc apparet quantum altæ & veræ fœditatis, alienus ſplendor abſconderit. Vobis, dedi bona certa, manſura: quanto magis verſauerit aliquis, & vndique inſpexerit, tanto videbit meliora, maiora [quæ permiſi vobis: metuenda contemnere, cupienda faſtidire.] Non fulgetis extrinſecus: bona veſtra introrſus obuerſa ſunt. &c.* Hæc autem ipſa bona, vt oſtentet Devs, & in apertum producat, committit cũ hoc mundo,

mundo, cum huiuſmodi monſtris, viros bonos. Vires, ipſe ſuppeditat augetque, vt ferre, vt ſuperare externos illos impetus valeant.

--- defeſſa iubendo eſt
Sæua Iouis coniux: Ego ſum indefeſſus agendo,

inquit apud Poëtam Hercules: cui, quàm iniqua Iuno, tam æquus Iuppiter. Bonis viris, corrupta hęc natura rerum, Nouerca eſt: parens, DEVS. Inpugnat illa, hic defendit: illa impellit, hic ſuſtinet. *Dat laſſo virtutem: & his, qui non ſunt fortitudinem & robur multiplicat. Deficient pueri, & laborabunt: & iuuenes in infirmitate cadent. Qui autem ſperant in* DOMINO, *mutabunt fortitudinem: aſſument pēnas, ſicut Aquilæ: current, & non laborabunt: ambulabunt, & non deficient.* Et, qui ſtare tā fragiles putreſq; poſſimus, ni nos DEVS teneat? Millies Regi Chriſtianiſſimo genua ſuccidiſſent; millies onus, deſperabundus abieciſſet, niſi in cœlum intuenti, Spes cœlo delapſa, animos vireſque addidiſſet. Filius terræ Antęus, robur à ma- *Iſai. 40.*

tre terra,accipiebat,quoties eam contigerat. Quanto certius è cœlo, Dei filij, nouum inuictumque accipient robur? Et ſi quando, labaſcere videntur, atque deficere viribus (quod fit, Deo permittente: ne ſortis ſuæ obliti, nimium efferantur) voluntatem ſuam, Diuinæ voluntati volentes ſubmittūt: In Regno natos, ſe cogitant, in quo, *Seruire* Deo, *regnare ſit. Interim ſolatium illis eſt, pro honeſto dura tolerare: & ad cauſam à patiētia reſpiciunt.* Et, ſi ita Deo viſum fuerit, iuuabit etiam, pro ſalute publica occumbere: & effuſo ſanguine ſuo, aliis, qui deſides ſpectant, ſanguinem ſuffundere. Non eſt igitur quod miremur, ſi ita Regem noſtrum Devs habet, vt diſcipulum, præceptor; vt veram progeniem ſuam, ſeuerus pater. In æternum virtutis exemplar, eum educat: ſibi eum educat & præparat.

Alterum nodum, eadem manu ſoluo. Deo carus eſt: Dei membrum eſt. Hoſtem ei eſſe Satanam Mūdumque neceſſe eſt: & Satanæ Mundique membra

membra. Altum eſt hoc odium, & inueteratum. *Inimicitias ponam inter te & mulierem*, inquit DEVS: *inter ſemen tuum, & ſemen illius. Si de mundo fuiſſetis*, inquit DOMINVS, *Mundus, quod ſuum eſſet diligeret: Quia verò de Mundo non eſtis, ſed ego elegi vos de mundo: propterea odit vòs Mundus.* Simul vt audiuit Satan, de ore DEI: *Numquid conſideraſti ſeruum meum Iob?* &c. Inuidia & odio accenſus, poteſtatem ſibi in illum petit. Vt data eſt, quid non ille commouet? Sabæos, Chaldæos, aërem tempeſtateſque, quidquid morborum eſt, vxorem ipſam & amicos, in illum DEI Athletam concitat: qui opes auferant, liberos opprimant, corpus torqueant, animum dolore ſaucium excrucient. Fert iſta Iob patiēter, tamquam impoſita à DEO. *Bonum*, inquit *à* DEO *accipiemus: & mala non accipiemus?* Sed iuuat tandem victum, patientiâ videre Satanam: & hominem nudum, inermem, deſtitutum, videre de huius Mundi Principe, triumphantem.

Iob.15.

Ad odium Satanæ inflammandum,

vnum ſufficit, Pium eſſe. Sed in quoſdam vehementius exardeſcit, quos diuinitus excitatos iudicat: quos diuinitus agi regíq; videt. Ab his, ſibi Regnóque ſuo metuit. Quidquid, veterator, callet, in hos explicat: vim omnẽ ſuam viréſque in hos effundit: & mouet turbátque omnia, vt eos opprimat, morãq;, ſi poſſit, diuinis conſiliis adferat. Deo, verò, ſua conſtant tempora: quæ accelerare, aut proferre nemo poſſit. Vt natum Regem vidit, ſibi ſuíſq; ſenſit impendere ab eo periculum. Eum itaque, bellorum ciuilium, veluti procellis obruere tentauit: Sed ἀσκὸς βαπτίζῃ, δῦναι δέ τοι οὐ θέμις ἐστίν. In aulam miris artibus induxit: Sed mutare aut retinere eum, neq; Circes pocula, nec Sirenum cantus valuerunt. Veneficos ſicarióſq; immiſit: Sed his, aut animus, aut ſucceſſus defuit. Calumnias de eo impudentiſſimas ſparſit: Sed has Regis noſtri ſplendor diſcuſſit. Totum denique in eum, armauit Mundum. Guiſios primùm, qui rem Gallicam turbarent, impulit: Sabaudum deinde, & Lotharingum,

ringum, qui Regnum carperent, excitauit: Tandem Hiſpanum, Regum potentiſſimum, palàm in ſcenam produxit: qui & aurum Indiâ, & militẽ Germaniâ, Italiâ, Hiſpaniâ, Heluetiâ, Belgicâ ſuppeditaret Coniuratis, & Coniurationis ſe caput profiteretur. Pontificem pęnè prætericeram: à quo fulmen olim in Regem vibratum: & nuper minaces editæ litteræ, quæ & Eccleſiaſticos, & Principes Proceréſq;, Regis obedientiâ reuocant: & theſaurorum D. Petri apertæ cataractæ: & exercitus, Duce nepote, immiſſus. Sed quę pium Regem tuentur, excelſa ſunt, inexpugnabilia, nullis aut armis, aut dolis peruia. Satanæ, vt marinis fluctibus, ſui limites conſtituti, quos ſuperare illi nefas.

Et, Illi quidem, vident ſolius Regis huius virtutem obſtare improbis conſiliis ſuis: eo ſublato, inundaturos ſe tyrannide ſua, Chriſtianum orbem impunè. Hic vero, Pontifex, eadem qua Satan calliditate, ſibi Regnóq; ſuo metuit. DEO ſacrum Regem, perdundæ

Babyloni natum metuit. Certè Eccleſiæ reſtitutionem, & Romanæ curiæ reformationem, è Francorum Regibus vni deberi, & vates olim cecinerunt, & ſuperiores aliquot Reges intellexerunt.

Epiſcopi Portuēſis ad Paulum 2. PP. de Francorum Regno, vaticinium exſtat, in Iacobi Papienſis ad Fr. Spinulam epiſtola. *Surget*, inquit, *nobis non exſpectantibus, aliquando Regnum illud in nos, ferre non valēs inutile miniſterium noſtrum. & grande aliquod negotium ſedi tuæ exhibebit*. Brigitta, Regij Suecorū ſanguinis virgo, ab ipſis Pontificibus in beatarum virginum relata numerum, inter alia, quæ Romanæ ſedi comminatur, *Potens eſt*, inquit, Devs *ſuſcitare & Francos aduerſus Eccleſiam*, &c. Vt iidē qui extulerunt, deiiciant. Quod affine eſt iis, quæ nobis in Apocalypſi Spiritus ſanctus aperit: Nempe, eos qui poteſtatem ſuam Beſtiæ tradiderant, eandem deſolatam facturos, & igni crematuros. Exſtant alia claris verbis expreſſa, & hunc ipſum Regem indicantia vaticinia,

ticinia, quæ ad manum non ſunt. Carolum VIII Regem, Sauonarola, vir ſanctus, miſſum à DEO publicè prædicabat, ad caſtigãdos Italiæ tyrannos, & Eccleſiæ ſtatum reformandũ. Cùm autẽ exercitum in Italiam Rex admirabili ſucceſſu, perduxiſſet: idq́; ipſum, ad quod vocatus erat, neglexiſſet, eodem prædicẽte Sauonarola, iuſto DEI iudicio punitus eſt. Regnum ab eo accepit Ludouicus XII. quem populi patrem meritò ferunt: & cum Regno, perdundæ Babylonis animum. Quod eius teſtantur numiſmata aurea, cum hac inſcriptione. LVD. XII. D. G. REX FRANC. DVX MEDIOL. & alterâ parte, PERDAM BABYLONEM. Sed datum hoc illis à DEO non eſt: vt nec Dauidi ædificare domum DOMINO. At Dauidi datũ, hoſtes Eccleſiæ DEI, armis perſequi & aſſequi, & factas populo DEI iniurias vlciſci. Inſigne eſt quod Sauonarolam dixiſſe Cominæus ſcribit: Vi & armis Eccleſiaſticum ſtatum, ad emendationem perducẽdum. De quo, hoc loco, non diſputo. Mihi

nunc, ſperare ſatis eſt, vt olim Scipiones Carthagini, ita hodie Borbonios Babyloni futuros fatales. Regem certè noſtrum

——maioribus ire per altum
Auſpiciis, manifeſta fides.——

Et fidem mihi firmāt, ardens eius pietas virtuſque: admiranda, contra tot coniuratos hoſtes, conſeruatio: & ad ſummum tandem faſtigium, omnem humanam rationem exſuperans euectio.

Iam mihi videor, Peucere virorum optime, ad id quod quærebam ſecundo loco, reſpondiſſe: Tuum, ſuper his, iudicium eſto: meum, ego ſuſpendo.

Attigi ſuprà litteras editas eſſe à Sfondrata PP. ad Eccleſiaſticos, & Principes, proceresque Francorum Regni, minaces, quibus eos à Regis obedientia reuocare tentat, & ad perfidiam conatur adducere. Ad eas, ferente hoc æſtu, notabo pauca. Nā ſingula excutere nō libet: & fruſtra ſit, poſt tot excellentes doctrinâ viros, qui hoc argumentum præceperunt.

Et

Et videamus primùm, vt titulus ad totius orationis contextum aptus ſit. Gregorium ſe dicit *ſeruum ſeruorum.* Latet ſub hoc humilitatis pallio, faſtus ingens: qui ſeſe tota oratione prodit. Nil enim niſi arma tonat: & arma non ſolum ſpiritualia, & temporalia, ſed etiam militaria. Mandat: præcipit: minatur: ſpoliat: poteſtatis plenitudinem iactat: & loco paternæ benignitatis, ſeueri iudicis perſonã induit. Et tãdem: *Nulli*, inquit, *omnino hominum liceat hãc paginam noſtræ requiſitionis, monitionis, p̄fixionis, aſsignationis, declarationis, mãdatorum, decretorum, & voluntatis infringere, vel ei temerario auſu contraire.* &c. Vides vt de ſeruo, & ſeruo ſeruorum, repẽte exiſtat dominus Dominantium? Quis hanc in ſeruo audaciã ferat? Aut, ſi ſeruus non eſt, quid nos inani ludiſicatur nomine? Seruus apud Iuriſconſultos nec voluntatem habet, nec ius habet. Vnde huic ſeruorum ſeruo, poteſtas? & mandandi atque decernendi ius?

Incipit: *Beatiſsimi Apoſtolorum Prin-*

cipis, Petri cathedræ, ſuper quam Domi-
Matt. 18. nus *ac redemptor noſter* Iesus Chri-
& 20. stus, *ſuam ædificauit eccleſiam &c.* De Principatu inter Apoſtolos, magiſter ipſe Christus, ſentētiam tulit. Nec
Galat. Petrum Principem, Paulus Gentium Apoſtolus agnouit. Eccleſiam vero ſuper cathedram Petri ædificatā, non nouimus: & falsò Christum architectum laudet Sfondrata.

Inde *ſucceſſionem Petri, & paſtoralem curam, & Apoſtolicum munus* iactat. Reſpondeo, quod olim Nicephorus Gregoras. *Si ſe*, inquit, *Petri cathedræ ſucceſſores & heredes dicunt, & hoc in nos vibrant, tamquam nubes, fulmen: atque inde iudicant nos eorum quæ ipſis videntur miniſtros eſſe debere: hoc vero minimè curandum eſt. Eo enim magis odio & auerſatione digni ſunt; quòd ſe non, vt ſedis dignitatem decebat, geſſerunt. Non enim quæcunque vellent, docere Clementem & alios ſucceſſores iuſsit Petrus: ſed ea ligare, quæ liganda eſſent, & ſoluere ſoluenda. Hi vero prætermiſſis iis quæ omnibus ſacris Conciliis conſtituta & decreta ſunt, ea obtrudunt quæ ſolis ipſis placent,*

placent,&c. Iam vero videamus vt Apoſtolicis veſtigiis inſiſtat. *Nemo glorietur in hominibus*: inquit Apoſtol⁹. Sfondrata Apoſtolicus, in Petro gloriatur: quē illo ipſo loco nominatim expreſſum voluit Apoſtolus. 1. Cor. 3.

Admone illos, inquit Apoſtolus, *Principibus & poteſtatibus ſubditos eſſe.* Sfondrata: *Auctoritate Apoſtolica præcipiendo mandamus, illico, omni & quacunq; poſtpoſita mora, exceptione, aut excuſatione, intra terminum* XV. *dierum &c. ab eodem Henrico, ac ab eius ſequacibus & fautoribus omnino recedant, illumque & illos prorſus deſerant & derelinquant.* Apoſtoli, Caligulis & Neronibus ſubditi ipſi fuerũt, & ſubditos ſuos eſſe voluerunt. Sfondrata ſuos à Principis Chriſtiani, cuius fidem, integritatem, clementiam conſenſus hominum prędicat, obedientiâ, quam primùm iubet recedere. Tit. 3.

Arma militiæ noſtræ non carnalia ſunt, inquit Apoſtolus. Sfondrata: *Nos certè quæcumque poterimus, non ſolum ſpiritualia & temporalia, ſed etiam militaria auxilia periclitanti Religioni Catholicæ, ac* 1. Cor. 10.

Regno ſubminiſtrare non omittemus. Arma, non quæ licet, ſed quæ poteſt, depromit. *Quando nobis claues Petri nihil proſunt: age rubiginoſum Pauli gladium diſtringamus.* Verba ſunt prædeceſſoris eius Iulij in Ludouicum, de quo ante memini, XII. Religio armis, neque propagatur, neque defenditur. *Seruum* DOMINI *non oportet litigare: ſed manſuetum eſſe ad omnes, docibilem, patientem: Cum modeſtia corripientem eos qui reſiſtũt veritati.* Litigare non oportet: quanto min⁹ pugnare? Cum modeſtia corripere; nõ armis inuadere, & vim adhibere. Mahometicum hoc eſt: non Chriſtianũ. D. Bernardus: *Profectò*, inquit, *ſtabimus & pugnabimus vſq; ad mortẽ, pro matre noſtra, armis, quibus licet, non ſcutis & gladiis, ſed precibus fletibusq; ad* DEVM.

1. Tim. 2.

Et Romanos Epiſcopos legimus, tum cùm pietate & innocentia ante omnes erãt, Barbaros hoſtes, vrbis mœnibus, non manu militari, ſed ieiuniis, orationib⁹, humilitate atq; ſubmiſſione prohibuiſſe. Et Petrum ipſum, CHRISTVS iubet gladium in vaginam recondere.

Prin-

Principes Gentium, inquit SALVATOR noſter, *dominantur iis: & qui maiores ſunt, poteſtatem exercent in eos. Non ita erit, inter vos, &c.* Sfondrata: *Diſtrictè præcipiendo mandamus: &c.* Pœnas addit *ſi quis infregerit, & contraiuerit*: addit & militarem manum quæ vim faciat. Vt dubitare nemo poſſit, vnum eum eſſe, & quidem præcipuum de illis Gentium Principibus. *Seueri etiam Iudicis perſonam induit.* Apoſtolos iudicaturos quidem tribus Iſraël Chriſtus teſtatur: ſed, *cùm ſederit Filius hominis in ſede Maieſtatis ſuæ*: Non in hoc mundo, neque huius mundi armis. *Matt. 20.* *Matt. 19.*

Aurum & argentum non eſt mihi, inquit Petrus. Sfondrata, Petri ſuceſſor, poſtquam arce SantAngeli multa aureorum millia a prædeceſſore ſuo Sixto v. cumulata, prompſit: *mittere propediem iſtuc decreuimus*, inquit, *militares copias Helueticæ nationis, vnà cum equitatu non modico, quibus præficere in animo habemus vnum ex conſanguineis noſtris intimis &c.* Hîc paternus ille eſt animus, hic ſpiritus lenitatis & manſuetudinis, *Act. 3.*

hæc amoris & caritatis abundantia, quam Sfondrata prædicat: quæ Reges Regibus, ciues ciuibus, fratres fratribus committit: quæ promiſcuis cædibus atque incendiis complet omnia: quæ denique vaſtitatem inducat orbi Chriſtiano. Nempe is Sfondratam habet Spiritus, qui Petrum, cùm ad eum
Matt. 16. Dominvs diceret: *Vade poſt me Satana: Scandalum es mihi: quia non ſapis ea quæ* Dei *ſunt, ſed ea quæ hominum.* Qui diſcipulos, cùm zelo prępoſtero inter-
Luc. 9. rogarent, *Vis dicamus, vt ignis deſcendat de cælo, & conſumat illos?* Quibus Christvs: *Neſcitis cuius ſpirit⁹ eſtis: Filius hominis non venit animas perdere, ſed ſaluare.* Niſi quòd in his, moderatior: qui inconſulto Domino, vim facere noluerunt.

Multa in litteris ridicula prætereo: Quæ vt ſpero, alij notarunt. Hoc præterire non poſſum. *Cæterùm*, inquit, *ſi paullo altius præſentium ærumnarum radicem quærere velimus, vtique inueniemus, non multo ante tempore, Franciæ Reges, diu variis bellis impliciti, dominandi cauſa, fœdera cum*

ra cum infidelibus, & amicitiam cum hæreticis contraxerunt, eorúmque auxilia acciuerunt, hac potiſsimum de cauſa, quamquam alia non defuerint, DEI iram in ſe poſteróſque ſuos, & ſubiectos populos prouocaſſe. Diuinam iram peccatis noſtris promeritos nos eſſe nõ diffiteor: imò profiteor. Et inter ea primum maximúmque pono, quòd Epiſcopos Romanos maiores noſtri extulerũt, & in templo DEI, collocarunt: quòd Idolum panis adorarunt. Et peccatorum noſtrorum numerus non eſt. Sed immenſam, infinitam, inexhauſtam DEI miſericordiam imploramus: Et Diuinæ eius bonitati gratias agimus, quod caſtigare nos, nõ perdere vult. *Iudicium à Domo DEI incipit.* 1.*Pet.* 4. Et nos vox illa Prophetæ conſolatur: *Ecce in ciuitate in qua inuocatum eſt* *Ier.* 25. *nomen meum, ego incipio affligere: Et vos quaſi innocentes & immunes eritis? Non eritis immunes, &c.* Etenim *calix in* *Pſal.* 75. *manu DOMINI vini meri plenus: & inclinauit ex hoc in hoc: verumtamen fæx eius non eſt exinanita: bibent omnes impij terræ.* Venio ad Sfondratam. Franci-

ſcum primum Regem adlatrat Canis: & duo obiicit crimina. Fœdus cũ Turcis: & amicitiam cum Principibus Imperij. Audis, prudentiſſime Peucere, vt hic perditionis filius, eodem loco ſacri Imperij Chriſtianos Principes habeat, quo hoſtes Imperij, hoſtes Chriſtiani nominis Turcos? Et de hoc quidem, viderint potentiſſimi ipſi Principes. Ad crimina reſpõdeo. Fœdus cũ Turcis non excuſo: & velim non factũ. Anno 1483. venit ab Imperatore Turcorum, ad Ludouicum XI Regem, legatio, multa ferens & offerens: vnum petens, vt, captum ab equitibus Rhodiis fratrem Gemem, probè aſſeruandum Rex curaret. Rex nec audire, nec admittere legationem voluit. Regum & Principum noſtrorum in Saracenos, Turcos, Ægyptios, Mauros crebras & fortiſſimas expeditiones non commemoro. Nec natio alia ſit, quę tot numerare pro fide (vt tum erat opinio) ſuſcepta bella poſſit. Nota iſta tibi, harũ litterarum, vt ita dicã, parenti. Sed poſtquam Pontificum artibus, (quibus ſolitum

litum illis, ad dominationẽ ſuam propagandam firmandámq;, Chriſtianum orbem lacerare) & aliorum cupiditate improba, coniuratione in Regnũ Francorum ſæpius facta, in ſummum periculum res eſt adducta Gallica, ad neceſſariam defenſionem, aduocati ad auxilium Turci. Non, quod impudenter Papa effutit, dominandi cauſa: ſed ad coërcendam aliorum exundantem imperandi libidinem, & tuendos Regni fines. Et ſaluti aliquoties Rei Chriſtianæ fœdus hoc fuit: pace, Regũ noſtrorum interceſſione, Hungariæ data: Damno, numquam fuit. Hîc verò, iudicent cordati omnes: Quis damnandus, quis excuſandus potius, qui actam in ſe ipſam Chriſtianam Remp. hoſtibus fidei Chriſtianæ, nudam exponit, vt turbatis rebus, dicere liceat, *Ego Papa ſum & Cæſar*: an, qui petitus vndiq;, ſeruandi ſui cauſa, Turcũ, ſalua re Chriſtiana, de auxilio appellat. Habeo & alia quæ Papæ referam. Reuocatos ſæpius, & prohibitos ſacra expeditione Imperatores: proditũ infidelibus, miſ-

ſa ad viuum efficta imagine, Imperatorem: aliáq;, tractata aliis. Vnum Alexandri VI. PP. inſigne facinus explicabo. Imperatorem Turcorum Baiazetem, multa offerentem munera, vt diligenti cuſtodia Gemez frater aſſeruaretur, ne forte liberatus, rẽ Turcicam turbaret, Ludouicus XI. repulit. At Papa, ab eodem eadem de cauſa, quadraginta millia aureorum annua, non repudiauit. Idem eumdem Gemem, quem Carolo VIII, Regi, Turcicum bellum, deuictâ Italiâ & reformatâ Eccleſiâ, animo agitanti, coactus tradiderat, lento veneno extinxit: inductus, vt quidem tradiderunt, ingentibus à Baiazete promiſſis, qui inter alia ducẽta millia aureorũ, ſceleris pręmium, venefico põtifici pollicebatur. Vt Guicciardinus, indignatus priuatũ ſe à Carolo Rege, annuis illis XL. aureorum millibus: aut Caroli gloriæ inuidens, & proſperos eius contra infideles ſucceſſust, à quibus reformationem Eccleſiæ ten taturus videbatur, reformidans. Et miſſum ab eodem Papa, Conſtantinopolim

Lib. 2. hiſtor.

nopolim hominem certum, qui Turcicum Imperatorem de Caroli conſiliis redderent certiorem, Itali ipſi memoriæ prodiderunt. Hunc verò Sfondratam, ſcire velim quare nõ theſauros ſuos & militares copias in Turcos vertat. Nempe, Chriſtianum ſanguinem ſitit. Quare non Hiſpaniarum Regem pacem à Turcis quotidie coëmentem vt Chriſtianos infeſtare liberius poſſit, in Turcos à Chriſtianis, litteris monitorialibus conuertat. Nempe ambo, ad perdendum Chriſtianum nomẽ, cum Tůrcis colludunt.

De illa, quam obiicit, cum Hæreticis, quos vocat, amicitia, non eſt quod multa dicam. Ego eam, & Regibus noſtris ornamento fuiſſe, ſcio: & futuram Papæ exitioſam ſpero. Nec tu ignoras, Peucere, cum nõnullo Imperij & Principum bono fuiſſe. Sed videant Principes veſtri, an Sfondratæ ferenda ſit audacia: qui eos & hæreticos proſcribit, & pro Turcis habet. Memini, CL. Peucere, cùm hæc & Pontificis audacia, & tyrannorum improbitas opera

leui opprimi potuiſſet. Creſcit illa indies: nec noſtris creſcit animus. Et reprimi etiã hodie facilè poſſit, ſi lubeat. Quod ſi ſpectant diutius, vereor vt magno labore conſequantur, quod hodie
Caſſiod. aſſequi paruo poſſunt. *Quæ nunc virgulta ſunt, erunt, ſi negligantur & robora. Iſta quæ modo facili auulſione dirimuntur, poſtea vix ſecuribus icta ſuccumbent.*

Sed litteras vnas, Pontifex inſcribit Regni Francorum Epiſcopis: alteras, eiuſdem Regni Principibus, Ducibus, Comitibus, &c. Publici iuris charta eſt, ſi nemini nocet. Sed alienum ſeruum, filium, ſubditum per litteras corrumpere nemini licet. Et Galliæ quidem Epiſcopos, liberos iugo Romano ſemper fuiſſe, & hiſtoriæ & acta publica teſtantur, quæ aliis collecta, in manibus ſunt. Cùm in Galliam veniſſet contra
Aim. lib. 5. cap. 14. Ludouicum Pium Gregorius IIII PP. tam Imperatorem, quàm Epiſcopos, vt ferebatur, excommunicaturus: Epiſcoporum ſententia fuit: *Nullo modo ſe velle eius voluntati ſuccumbere: ſed ſi excommunicaturus veniret, excommunicatus*

tus abiret: cùm aliter ſe habeat, antiquorum auctoritas Canonũ. Galliæ epiſcoporum ad Anaſtaſium PP. epiſtola, inter alia hoc habet, contra ipſum Papam & Italiæ Epiſcopos: *Quodſi cauteriũ ſuum adhuc aduerſus noſtros mouere diſponunt, Gallicam in ſe ſeueritatem ſentient, quam ſine cauſa prouocant. Non enim putandus eſt ille medicus ſani capitis eſſe, qui antea vult ægrotos inflammare & ferro ſecare, quàm qualitates ægritudinis cognoſcere,* &c. Exſtant & Hincmari Rhemenſis epiſcopi ad Hadrianum PP. & alios, ſuper libertate Gallica, maſculi roboris litteræ. Et Arnulphi Aurelianenſis Epiſcopi, habita in ſynodo Rhemenſi, grauiſſima in Papam oratio, edita eſt: in qua ſcitum hoc: *A Romano Pontifice, reſponſa petere, marmora conſulere eſt.* In eadem ſynodo, ſcriptę ad Iohannem Papam ab epiſcopis litteræ, Papam volunt præcipuum quid & excellẽs præſtare, *vt ſciamus,* inquiunt, *& intelligamus, cur inter cæteros Apoſtolatum veſtrum præferre debeamus.* Sed ſufficiat nobis Chriſtianis CHRISTI ſententia: *Vnus eſt magiſter veſter:*

omnes autem vos, fratres eſtis.

Principes verò, & quicquid eſt toto Regno, quod vocant, ſæculare, id liberum omnino eſſe à Papa, & Regi ſoli ſubiectum, fatentur ipſorum etiam Paparum reſcripta. Et eo nomine, fulmē à Papa in Iohannam Reginam Nauarræ anno 1563 coniectum, Regis Caroli IX. & Senatus ſententia vanum exſtitit. Et Pariſienſis ſenatus, anno 1580, litteras PP. Gregorij XIII. quibus in genere Lutheranos, Caluiniſtas, alióſque communione ſacra prohibet, publicari in Regno aut haberi ab epiſcopis vetuit.

His autem ad Epiſcopos, & Principes proceréſque noſtros Papalibus litteris propoſitum eſt, Regem Regno deturbare: nouum Regem, Pontificis & Hiſpani mancipium, renunciare: & conſcientias inde ſub iugum mittere. Regna Regéſque à DEO eſſe conſtat: In ea qui ius ſibi arrogāt, DEI iura violant. Et Pontificibus vnde ſumma illa auctoritas, video eſſe abs te, Peucere doctiſſime, in opere de Diuinationum gene-

generibus, explicatum diuinitus. Et tractarunt hoc argumentum diligenter, Guicciardinus & Marchiauellus, Itali. Ea auctoritas, quantos excitarit in Imperio Regníſque Chriſtianis furores, quantum ſanguinis effuderit, clamant hiſtoriæ: quas & tu in promptu habes, & alij, in vnum à pleriſque compoſitas, alibi legent. Ego quædam, non obuia omnibus, vt ſe ſub ſtylum dabūt, huic chartæ committam.

In Caroli Calui ad PP. Hadrianum epiſtola, hæc verba lego. *Reges Francorum, ex Regio ſanguine nati, non Epiſcoporum Vicedomini, ſed terræ Domini hactenus fuimus computati. Et vt Leo ac Romana ſynodus ſcripſit, Reges & Imperatores, quos terris diuina potentia præcepit præeſſe, ius diſtinguendorum negociorum, Epiſcopis ſanctis iuxta diualia cōſtituta permiſerunt: non autem Epiſcoporum villici extiterunt. Et ſanctus Auguſtinus dicit, Per iura Regum poßidentur poſſeßiones: non autem per Epiſcopale Imperium, &c. Et ſi reuolueritis regeſta deceſſorum veſtrorum, talia mandata, ſicut habentur in litteris ex nomine*

veſtro, nobis directis, deceſſores noſtros, à deceſſoribus veſtris accepiſſe nullatenus inuenietis, &c. Poſtquam multis oſtendit, Reges, iure omni, gentibus dominari, addit: *Quis igitur hanc inuerſam legem infernus euomuit? Quis tartarus de ſuis abditis & tenebroſis cuniculis eructauit?* Vides vnde Pontificum auctoritatem ducat.

Hincmarũ, de quo antea dixi, Rhemorum Epiſcopum, Hadrianus Papa, Caroli Calui Regis ſui communione & conſortio abſtinere iuſſit: Reſcribit prolixa oratione Hincmarus. Numquam huiuſmodi præceptionem ab illa ſede vlli deceſſorum ſuorum miſſam fuiſſe. *Nec etiam ab hæreticorum vel ſchiſmaticorum, ſiue tyrannicorum Imperatorum ac Regum, quales fuerunt Conſtantinus Arrianus, ac Apoſtata Iulianus, & Maximus Tyrannus, præſentia & ſalutatione ſiue collocutione, ſedis Apoſtolicæ Pontifices, vel alij magnæ auctoritatis & ſanctitatis Epiſcopi, cum locus & oratio ac cauſa exegit, ſe ſubtraxiſſe leguntur, &c. Et dicunt, ſecularem ſcripturã dicere, quia omne Regnum ſeculi*

ſeculi huius, bellis quæritur, victoriis propagatur: & non Apoſtolici, vel Epiſcoporum excommunicationibus obtinetur. Et cùm poteſtatem à CHRISTO, *ſancto Petro primo Apoſtolorum, & in eo, ſuis ſucceſſoribus datam, ſed & Apoſtolis & in eis, epiſcopis, Põtificium ligandi & ſoluendi collatum illis inſinuare volumus, Reſpondent: Et vos ergo ſolis orationibus veſtris, Regnum contra Nortmannos & alios impetentes defendite: & noſtram defenſionem nolite quærere: Et, ſi vultis ad defenſionem habere noſtrum auxilium, ſicut volumus de veſtris orationibus habere adiutorium, nolite quærere noſtrum diſpendium: & petite Dominum Apoſtolicum, vt quia Rex & Epiſcopus ſimul eſſe non poteſt; & ſui anteceſſores Eccleſiaſticum ordinem, quod ſuum eſt, & non Remp. quod Regum eſt, diſpoſuerunt, non præcipiat nobis habere Regem, qui nos in ſic longinquis partibus adiuuare non poßit, contra ſubitaneos & frequentes Paganorum impetus: &* NOS FRANCOS NON IVBEAT SERVIRE, CVI NOLVMVS SERVIRE: *quia iſtud iugum ſui anteceſſores, noſtris anteceſſoribus non impoſuerunt: & nos illud*

portare non poſſumus: qui ſcriptum eſſe in ſanctis libris audiuimus, Vt pro libertate & hæreditate noſtra, vſque ad mortem certare debeamus, &c. Hîc, Carolū Caluum, ſub excōmunicationis pœna, Hadrianus PP. Regno Lotharij fratris, quod filio Ludouico deberi contendebat, arcere conabatur: Epiſcopis & ſubditis cōtra nitentibus.

Solum Devm, ſummi Reges Principéſque agnoſcunt, poteſtatis ſuæ & dignitatis auctorem. Et populi Rom. acclamatio Carolo Avg. *A Deo coronato, Magno & Pacifico Imp.* Pontificis, etſi præſentis & coronā capiti Regis imponentis, nō meminit. Ipſi verò pontifices, quod ius habent, (iure an iniuriâ habeant non diſputo) hoc Imperatoribus & Regibus coguntur acceptum ferre. Hinc illæ, ſeu fictæ ſeu veræ, Conſtantini, Pipini, Caroli, Ludouici donationes. Et de Pipino quidem, clamat Lapis Rauennas: Pipinvs Pivs primvs amplificandæ ecclesiæ viam apervit, et exarchatvm Ravennatem, &c.

No-

Notum eſt, quid Attabalipa, *earum terrarũ, quas Hiſpanorum auaritia aperuit, crudelitas exhauſit, Rex potẽtiſsimus*, Monacho reſpõderit, Pontificis donationem inculcanti. Suaue vero inprimis, & nuda illa ſimplicitate dignum, quod Põtifici olim neſcio quid turbãdi Valdemarus Rex Daniæ reſcripſit. *Notum tibi facimus, Vitam nos habere a* DEO, *Nobilitatem a Parentibus, Regnum a ſubditis, fidem ab Eccleſia Romana: quam, ſi nobis inuides, remittimus per præſentes.* Certè Regnum ſuum Rex Frãcorum, DEI gratia, habet a Maioribus: Fidem à DEO, cui ſoli & adminiſtrati Regni & fidei ſuæ rationem debet. Riſi nuper cum legerem Catholicũ Regem Philippum, Rom. Eccleſiæ delicias, & morigerum filium, anno 1579, repudiaſſe Gregorium XIII. Papam, qui ſe de Regno Luſitaniæ iudicem offerebat: *Non adiungebat lubens*, inquit Hiſtoricus, *ad exempla vetera, hoc nouum, agnoſcendi ſedem Apoſtolicam, iudicem Regnorum.* Et ipſum Rudolfum Imp. cùm primùm electus eſſet, audio, Gregorio

Hieron. Fran. lib. 3. Vnionis Luſit. & Caſtellæ.

XIII, per legatos reuerentiam pollicitum; Eccleſiæ obedientiam: Ipſi verò Pontifici quam ſibi ipſi deberi contendebat, obedientiam negaſſe.

Memorabile eſt quod Matthæus Paris, Monachus & hiſtoricus Anglus, refert, à Conſilio Francorum reſponſum Gregorio IX Pontifici, qui excommunicato Friderico II. Imperat. Imperij dignitatem trãſtulerat in Robertum, Comitem Arteſiæ, fratrẽ Ludouici Regis, eius qui inter Diuos relatus, originem dedit Borboniorvm familiæ. Inquit enim: *Inito conſilio, circumſpecta Francorum prudentia reſpondit: Quo ſpiritu, vel auſu temerario, Papa tantum Principem, quo non eſt maior, imò nec par inter Chriſtianos, non conuictum vel confeſſum, de obiectis ſibi criminibus, exheredauit, & ab apice Imperiali præcipitauit? Qui ſi meritis ſuis exigentibus deponendus eſſet, non niſi per generale Concilium caſſandus iudicaretur. De tranſgreſſionibus ſuis, non eſt hoſtibus ſuis fides habenda, quorum Papa dignoſcitur eſſe capitalis. Nobis adhuc inſons, imò bonus fuit vicinus: nec quid ſiniſtri,*

niſtri de eo vidimus in fidelitatè ſeculari, vel fide Catholica. Scimus autem quod DOMINO *noſtro* IESV CHRISTO, *fideliter militauit, marinis & bellicis ſe periculis confidenter opponens. Tantum Religionis in Papa non inuenimus. Imò qui, cùm debuit promouiſſe &* DEO *militantem protexiſſe, eum conatus eſt abſentem confundere & nequiter præcipitare. Nolumus noſmetipſos in tanta pericula præcipitare, ut ipſum Fridericum tam potentem impugnemus, quem tot Regna contra nos iuuabunt: & cauſa iuſta præſtabit adminiculum. Quid ad Romanos de prodiga ſanguinis noſtri effuſione, dummodo iræ ſuæ ſatis fecerimus? Si eum per nos & alios deuicerit, omnes Principes mundi conculcabit, ſumens cornua iactantiæ & ſuperbiam, quoniam ipſum Fridericum magnũ Imperatorem protriuerit. Sed ne in vacuum papale mandatum videamur ſuſcepiſſe: (licet magis conſtet, hoc ob odium Imperatoris, quàm noſtri dilectionem ab Eccleſia Rom. deriuaſſe) mittemus nuncios prudẽtes ex nobis ad Imperatorem, qui, quomodo de fide Catholica ſentiat, diligẽter inquirãt; nos ſuper hoc certificaturos. Et, ſi*

nihil, niſi ſanum, inuenerint, cur infeſtandus eſt? Miſſi ad Imperatorem legati, poſtquam Orthodoxum cognouerũt: *Nolit* inquiunt, DEVS, *vt vmquam aſcendat in cor noſtrum, vt aliquem Chriſtianum, ſiue manifeſta cauſa impugnemus. Nec nos pulſat Ambitio. Credimus enim Dominum Regem Galliæ, quem linea Regij ſanguinis, prouexit ad ſceptra Francorum regenda, excellentiorem eſſe aliquo Imperatore, quem ſola electio prouehit voluntaria. Sufficit Domino Comiti Roberto, fratrem eſſe tanti Regis.* Hæc Monachus Anglus refert: digna, quæ Chriſtiani Imperatores, Reges, Principes meminerint & ſequantur. Multa habet Monachi illius hiſtoria, Papalis audaciæ exempla: nonnullos etiam Principum pro iuſta libertate certantium conatus: quæ, ad alia, colligent ij, quibus reſpondere Papalibus litteris propoſitum eſt.

Ego, præſtãtiſſime Peucere, ita ſentio: Reges, ſi boni ſint, magna animi deuotione colendos: ſi mali, ferendos. Placet Yuonis Carnutenſis Epiſcopi ſententia: *Reges, ſi aliquando poteſtate ſibi conceſſa*

conceſſa abutuntur, non ſunt a nobis grauiter exaſperandi: ſed vbi ſacerdotum admonitionibus non acquieuerunt, diuino iudicio ſunt reſeruandi. Placet & illa apud Tacitum ſententia: *Quomodo ſterilitatem, aut nimios imbres, & cætera naturæ mala, ita vitia Dominantium toleranda. In manu* DOMINI *poteſtas terræ: & vtilem rectorem ſuſcitabit ſuper eam, in tempore.* Is itaque nobis exorandus; hic, interim ferendus. Syr. 10.

Nobis verò, vt ad noſtra reuertar, ſumma DEI benignitate, Rex datus eſt, quem & conſtans pietas, venerabilem omnibus; & inuicta virtus, terribilem hoſtibus; & certa clementia amabilem cunctis reddit. Quem nemo impugnet, niſi qui à Satana ſit: à primo rebellionis & cædium auctore, Satana. Quem non Sfondrata, non Satan ipſe Mundúſque expugnent. In adiutorio Altiſſimi habitat: in protectione DEI cœli commoratur.

Habes, Peucere Clariſſime, epiſtolam variam & miſcellam: in quam congeſſi promiſcuè, quæ mihi vene-

runt in mentem, vti venerunt, ſine fuco & arte. Eam voto finio.

Devs *Optime Maxime, Imperiorum auctor ſtatorque* Devs; Devs, *qui das ſalutem Regibus; qui ſuperbos ſede deturbas; qui Rectorē hunc nobis benign⁹ dediſti, propitius ſeruaſti: Publica te voce obteſtor atq́; precor, Cuſtodi porrò, ſerua, protege Seruum tuum: præcinge eum fortitudine: doce manus eius ad præliū: Expugna impugnantes eum: Dies eius, diebus cumula. Mirifica miſerationes tuas, Tu, qui ſaluos facis ſperātes in te. Da robur populo tuo, & benedic ei. Exſurge,* Domine, *adiuua nos, & redime nos, propter Nomen tuum. Exſurge* Domine, *ne inualeſcat Homo: Legiſlatorem Gentibus impone, vt ſciant quòd homines ſunt: & ſciant, quia manus tua, Hæc: & tu,* Domine, *Iſta feciſti* Amen.

Tu vero, Optime virorum Peucere, vale; & Vota tua precéſque, noſtris adiunge.

FINIT.

Prouerb. XXIIII.

Time DOMINVM, *fili mi, & Regem: & cum detractoribus eorum non commiſcearis: Quoniã repentè conſurget perditio eorum: &, ruinam vtriuſque, quis nouit?*

Pſal. LVII.

Videbunt Recti, & lætabuntur: & omnis iniquitas oppilabit os ſuum.

FRANCOFVRTI
AD MŒNVM

TYPIS LECHLERIANIS:
ANNO CHRISTI
MDXCI.